

Werkwoordspelling is eenvoudig

Krachtig Nederlands levert betere resultaten op

Werkwoordspelling blijkt voor veel leerlingen een probleem. Jeroen Steenbakkers, leraar Nederlands aan het Ludger College te Doetinchem, liep net als zoveel van zijn collega's, steeds weer tegen slechte cijfers aan bij zijn leerlingen. Hij gooide het roer drastisch om. Steenbakkers ontwikkelde een nieuwe aanpak waarbij het uitgangspunt is: de leerling weet het en hij kan het. Het resultaat: vrij veel brugklassers konden na een paar lessen probleemloos een werkwoordspellingtoets maken bestemd voor de vierde klas vwo. Deze leerlingen hoefden daarna geen lessen werkwoordspelling meer te volgen. Zij konden aan de slag met andere – uitdagende – opdrachten. Tijdens de conferentie Het Schoolvak Nederlands ¹⁾ presenteerde Steenbakkers zijn verrassende methode. Moer had een gesprek met deze bevroren leraar en vroeg naar de achtergronden van zijn didactiek.

Bij nogal wat docenten Nederlands is de frustratie groot: in havo-4 beheersen leerlingen de werkwoordspelling nog niet, terwijl ze in de onderbouw vele lessen spelling hebben gevolgd. Ondanks alle inspanningen en het trouw volgen van het lesboek, blijven de resultaten vaak onvoldoende. Uit onvrede met de situatie ontwikkelde Jeroen Steenbakkers een methode met een geheel eigen spellingsaanpak. Steenbakkers: "De frustratie is groot, we zijn tegen grenzen aangelopen. Er is behoefte aan een nieuwe didactiek." Zijn didactisch concept noemt Steenbakkers 'Krachtig Nederlands'. De twee voornaamste uitgangspunten zijn: 1. een krachtige didactiek heeft baat bij een sterke vakinhoud, 2. Er is een onderscheid tussen vakonderdelen die leerlingen leuk (en betekenisvol) vinden en onderdelen die

leerlingen vooral zinvol (en relatief saai) vinden. Beide onderdelen vragen om een andere benadering en didactiek. Spelling is een zinvol onderdeel en heeft derhalve een specifieke didactische aanpak nodig.

Aansluiten bij kennis

De aanpak van Steenbakkers is niet gericht op het aanleren van regels, maar op het aantonen dat leerlingen de antwoorden al in hun hoofd hebben zitten. Hij richt zich op de motivatie van de leerling om het goed te doen (door te belonen), aan bewustwording en pas in laatste instantie aan het aanleren van nieuwe regels. In de eerste klas vwo krijgen de leerlingen tijdens de eerste spellingsles meteen een opdracht zonder dat ze uitleg hebben gehad over het spellen van werkwoordsvormen. Deze opdracht maken ze eerst alleen en dan met zijn tweeën. Daarna moeten ze aan elkaar de werkwoordsvorm uitleggen. Pas dan wordt de oefening klassikaal behandeld. De opdracht bestaat uit een oefening met 10 zinnen waarbij het werkwoord in de juiste vorm ingevuld moet worden. De oefening is dusdanig opgebouwd dat de zinnen 1 t/m 5 enkelvoudig zijn, 6 t/m 10 zijn samengestelde zinnen. Echter, de werkwoordsvorm uit zin 1 komt terug in zin 6, enzovoorts.

Zin 1 : De leerling fietst naar huis. (Doet elke leerling goed.)

Zin 6 : Hij beweert nog steeds dat hij niet kan spellen. (Doen ze na enig nadenken goed.)

Zin 11 : Het is jammer, dat dit nog steeds gebeurt. (Doen ze na veel nadenken goed.)

De achterliggende gedachten zijn de volgende:

1. De leerlingen herkennen de persoonsvorm (ook in complexe samengestelde zinnen zoals in voorbeeldzin 11). In de methode grammatica van Steenbakkers wordt er verder langdurig ingegaan op de persoonsvorm, deze kennis moeten ze bezitten voor de werkwoordspelling.

2. De leerlingen kunnen (al op de basisschool) rijtjes maken van het type:

ik fiets

hij fietst

wij fietsen

ik fietste

wij fietsten

wij (hebben) gefietst

ik beweer

hij beweert

wij beweren

ik beweerde

wij beweerden

wij hebben beweerd

het gebeurt

die dingen gebeuren

het gebeurde

die dingen gebeurden

die dingen (zijn) gebeurd

3. Als de leerlingen hun bestaande (voor)kennis gebruiken bij de oefeningen en als ze hun relevante voorkennis aan elkaar koppelen, maken ze de zinnen 1, 6 en 11 feilloos goed.

Steenbakkers merkt op: "Je ziet dat leerlingen met hun bestaande kennis dus ook het voltooide deelwoord al beheersen. *Ze zijn zich daarvan echter nog niet bewust.*"

Het resultaat is dat de meerderheid de oefening probleemloos maakt. Er zijn weinig leerlingen die meer dan twee fouten hebben. Hoe komt dit? Leerlingen kunnen toch niet spellen? Steenbakkers: "Dat is wat steeds gedacht wordt: leerlingen kunnen niet spellen. Dus beginnen we maar weer met uitleg over de persoonsvorm, met oefeningen die verder niet geïntegreerd worden in de rest van de stof. Maar we vergeten dat leerlingen al acht jaar basisonderwijs hebben gehad en dus al acht jaar taalonderwijs. Het Nederlands is ze met de papelepel ingegoten. Ze

weten al heel veel. Om hun kennis zichtbaar te maken moet de leersituatie voldoen aan een aantal criteria: veiligheid, aansluiten bij de kennis die er al is, en een beloningssysteem. Veiligheid is het belangrijkste criterium. Die eerste oefening maken en bespreken ze samen. Dit geeft al een gevoel van veiligheid, de leerling hoeft niet bang te zijn dat hij in zijn 'eentje' een fout maakt. Als er fouten worden gemaakt, zeg ik: 'Ik ben er om je te helpen. Als je nog niet kunt fietsen, heb je er alle belang bij om het te leren.' De betreffende leerling wordt geconfronteerd met een meerderheid die het wel goed heeft, zijn motivatie om te leren stijgt hierdoor. Leerlingen die eenmaal bewezen hebben, de werkwoordspelling te beheersen, val ik er niet meer mee lastig. Ik ga ze niet leren fietsen als ze dat al kunnen. Wel moeten ze voortaan toetsen, werkstukken en dergelijke foutloos inleveren. Anders krijgen ze een 'herkeuring'."

Betekenisvol en niet betekenisvol

In de tweede klas werken de leerlingen aan Tikker, een project over jeugdliteratuur, wat de meeste leerlingen heel leuk vinden. Maar eerst behandelt Steenbakkers 15 werkwoorden waarin alle spellingsvormen voorkomen. Steenbakkers: "Dit doe ik heel kort, na anderhalve maand geef ik een proefwerk hierover. Kinderen die alle oefeningen goed hebben, kunnen meteen het proefwerk maken. Die kunnen dan meteen aan de slag met Tikker. Dit bedoel ik met het beloningssysteem. Je kunt leerstof grofweg verdelen in twee delen: wat een leerling leuk vindt en wat hij niet leuk vindt. Wat een leerling leuk vindt, is voor de leerling betekenisvol. Deze leerstof kun je aanbieden via zelfwerkzaamheid, bijvoorbeeld in het studiehuis. Wat de leerling niet leuk vindt, vereist een specifieke didactische aanpak en intensieve begeleiding van de docent. En ook altijd een beloning, naast een veilige leeromgeving. Spelling is voor de meeste leerlingen weinig betekenisvol, de meeste kinderen vinden dit niet leuk. Spelling is daarom niet geschikt als onderwerp voor het studiehuis. Het contact met de docent is hier essentieel.

Denksprong

Hoe komt Steenbakkers aan zijn bevlogenheid in deze tijd, waarin leraren steeds meer onder

druk komen te staan? Steenbakkers: "Ik zit nu tien jaar in het onderwijs en de eerste drie jaar zat ik in een werkgroep van vakdidactici. We ontwikkelden leerplannen voor de tweede fase. Ik heb in deze werkgroep geleerd dat het onderwijs altijd beter kan. Ik heb het belang van didactiek ontdekt. De eerste jaren hield ik mij braaf aan alle lesboeken. Net zoals alle beginnende leraren hield ik mij bezig met vragen als: Vinden ze mij wel aardig? Hou houd ik orde? Op een gegeven moment maakte ik de sprong en dacht: Hoe zou mijn ideale onderwijspraktijk eruit zien als ik helemaal los van alle gangbare regels kon werken? Die gedachte werkte heel bevrijdend. De meeste lesboeken maken een docent niet minder. Ik ben steeds op zoek naar een methode die de docent beter maakt. De leraar is er om de kinderen te laten leren. Als je overtuigd bent van het didactisch concept, sta je heel sterk tegenover de leerlingen. Ook weet ik zeker dat leerlingen op een hoger niveau functioneren dan men denkt. Reguliere onderbouwmethoden spreken leerlingen aan op een te laag niveau. Leerlingen kunnen, eenmaal uitgedaagd, op een veel hoger niveau functioneren. Dit merk je niet alleen bij het spellen maar ook bij andere zaken. In de derde klas vwo werken de kinderen aan een project over cross-over literatuur. Dit project moet resulteren in een tentoonstelling voor de bibliotheek. De leerlingen formeren leesclubjes, ze maken leesverslagen, ze moeten sponsors zoeken, ze moeten brieven schrijven, een tentoonstellingsboek maken enzovoorts. Ze

krijgen drie uur Nederlands per week. De eerste twee uur behandel ik spelling en grammatica, het derde uur werken ze aan het project. Aan het begin van het project had ik een stapel boeken meegenomen, met onder andere *De wereld van Sophie*, *De Reis van Theo* en *De Stelling van de papegaai*, drie dikke boeken over de geschiedenis van de filosofie, de wereldgodsdiensten en de wiskunde. Beslist geen makkelijke literatuur. Ik gaf bij ieder boek een korte toelichting, daarna zei ik: "Ik ga even koffie drinken, als ik terugkom heeft iedereen een boek uitgezocht. Het bleek dat zeven leerlingen *De wereld van Sophie* hadden gekozen, vier leerlingen *De Reis van Theo* en drie leerlingen *De Stelling van de papegaai*. Ik was geschokt. Waarom kiezen leerlingen voor dikke, complexe boeken? Sinds ik ze in de klas zie lezen, denk ik: leerlingen lezen deze boeken omdat ze moeilijk zijn."

Het concept 'Krachtig Nederlands' wordt door Jeroen Steenbakkers volgend jaar uitgewerkt in een serie artikelen in *Levende Talen*. Steenbakkers geeft onder andere praktische uitwerkingen betreffende grammatica, spelling, zakelijk lezen, het maken van een werkstuk en het werken aan een tentoonstelling. Geïnteresseerde docenten en uitgevers kunnen contact opnemen met Steenbakkers: j.steenbakkers@ludgercollege.nl.

Voetnoot

¹⁾ Zeventiende Conferentie Het Schoolvak Nederlands op 14 en 15 november 2003 te Utrecht. In het volgende nummer van *Moer* wordt verslag gedaan van deze conferentie.